

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО
Факультет педагогіки та психології
Кафедра психології та соціальних наук

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ФІЛОСОФІЯ

Ступінь бакалавра

Рівень вищої освіти – перший (освітньо-професійний)

Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки

спеціальність: 053 Психологія

освітньо-професійна програма: Психологія

2022 – 2023 навчальний рік

Програма навчальної дисципліни «Філософія» для студентів ОКР бакалавр» за
напрямом підготовки 053 Психологія

Розробник: Шпачинський І.Л., доцент кафедри психології та соціальних наук,
кандидат філософських наук, доцент (Шпачинський І.Л.)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри психології та соціальних
наук

Протокол № 13 від « 27» серпня 2022 р.

Завідувач кафедри психології та соціальних наук

 (в.о. Литвиненко І.С.)

Програма затверджена на засіданні навчально-методичної комісії факультету
педагогічної та соціальної освіти

(протокол № 1 від «26» серпня 2021 р.)

Голова навчально-методичної комісії _____

Навчальна дисципліна «Філософія» є базовою навчальною дисципліною циклу соціально-гуманітарної підготовки студентів усіх галузей знань першого (бакалаврського) рівня у закладах вищої освіти України. Її вивчення дозволяє студентам – майбутнім фахівцям і представникам суспільної еліти – оволодіти знаннями та навиками теоретичного осмислення визначальних аспектів і закономірностей життєдіяльності людини у відношеннях до природи, суспільства, історії, науки, техніки, досягнути найбільш загальні основи буття світу та людини, свідомості, пізнання, цінностей, глобальних проблем сучасної епохи. Нормативний курс «Філософія» змістовно зіставляється з циклом дисциплін соціально-гуманітарного напрямку: «Психологія», «Соціологія», «Політологія» «Культурологія», «Історія світової та української культури». Навчальна дисципліна «Філософія» орієнтована на забезпечення світоглядного аспекту освіти, формування основи філософського мислення студентів як структурної частини професійної підготовки.

Ключові слова: філософія, освіта, мислення, світогляд, цінності, культура.

The discipline “Philosophy” is the basic discipline of the cycle of social and humanitarian training of students of all fields of knowledge of the first (bachelor's) level in institutions of higher education of Ukraine. Its study allows students are future specialist and members of the social elite to master knowledge and skills of theoretical understanding of the defining aspects and patterns of human life in relation to nature, society, history, science, technology, to comprehend the most general bases of existence of the world and the person, consciousness, knowledge, values, global problems of a modern epoch. The normative course “Philosophy” is meaningfully compared with the cycle of disciplines of the socio-humanitarian direction: “Psychology”, “Sociology”, “Political Science”, “Culturology”, “History of the world and the ukrainian culture”. The discipline “Philosophy” is focused on providing a world-view aspect of education, the formation of the basic of philosophical thinking of students as a structural part of professional training.

Keywords: philosophy, education, mentality, world-view, values, culture.

ВСТУП

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «ФІЛОСОФІЯ» складена Шпачинським І.Л. відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів спеціальностей за освітньо-професійною програмою; Курс спрямований на оволодіння студентами основами понятійного апарату філософії, озброєння їх практичними вміннями та навичками застосування цього апарату, розвиток філософського мислення.

Сучасне життя вимагає від кожної людини здатності до аналітичного мислення та вміння правильно орієнтуватись в складних та суперечливих тенденціях суспільного та світового розвитку. Така здатність людини формується і шляхом засвоєння вищих досягнень світової філософської думки. Саме вивчення філософії дозволяє людині не тільки проникати у сутність явищ та процесів, але і мати власну думку, формувати та удосконалювати свій світогляд.

Об'єктом вивчення дисципліни є загальні форми буття, мислення та пізнання людини, її відношення до світу.

Предметом філософії виступають загальні закони розвитку природи, суспільства, мислення та пізнання людини, розуміння сутності людського існування та місце людини серед інших явищ дійсності.

Міждисциплінарні зв'язки:

Внутрішньокафедральні зв'язки:

етика, соціологія, логіка, естетика, релігієзнавство.

Міжкафедральні зв'язки:

педагогіка, психологія, історія, літературознавство, зарубіжна література, кібернетика, фізика

Програма навчальної дисципліни складається з трьох кредитів:

1. Історія філософії.
2. Онтологія.
3. Гносеологія.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни та очікувані результати

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни „Філософія” є: дати уявлення про специфіку філософії як важливого компонента історії й культури людства, історичного типу світогляду; показати методологічну роль філософії в осмисленні онтологічних, гносеологічних, культурологічних і соціальних проблем сучасності; ознайомити з історією філософської думки, зокрема в Україні, з досягненнями сучасної філософії; окреслити ті ідеї в історії філософії, які виявилися найбільш продуктивними для розвитку сучасної науки та суспільної думки; сприяти формуванню у студентів здібностей до аналітичного мислення, самостійного застосування здобутків сучасної методології філософського знання у педагогічній творчості, науково-дослідницькій роботі; допомагати осмисленню смисложиттєвих, екзистенційних проблем сучасності, найважливіших напрямів трансформації життєвого світу постіндустріальної цивілізації; розвивати толерантне відношення до альтернативних позицій у релігійній, філософській,

політичній та інших сферах життя; здатність самостійно аналізувати складні явища соціокультурного буття.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни „Філософія” є:

- засвоєння знань, що складають зміст філософії як науки, усвідомлення системи її категорій, понять і термінів; осмислення провідних характерних особливостей філософського мислення;
- ознайомлення студентів з основними досягненнями світової філософської думки; включення студентів в активний процес осмислення засад та історичних кроків європейської філософії;
- показати проблематику сучасної філософії, виділити особливості її стилю мислення; з'ясувати зв'язки сучасної філософії із болючими проблемами сучасної суспільної історії; пояснити зв'язки сучасної філософії із іншими напрямками інтелектуальної діяльності – наукою, релігією, мистецтвом, соціальними та політичними теоріями;
- визначити роль української філософії в розвитку української культури, позначити її зв'язок із історією світової філософії; виявити провідні тенденції сучасного розвитку української філософії;
- виявити особливості проявів філософського мислення у сфері осмислення засад дійсності, окреслити найважливіші особливості сучасної наукової картини світу;
- окреслити роль філософського знання в життєвому самовизначенні людини, показати проблематичність людського буття та водночас його складність, багатовимірність, невичерпність.

Програмні результати навчання:

ПРН 4. Показувати навички самостійної роботи, демонструвати критичне та самокритичне мислення.

ПРН 23. Здатний з дотриманням етичних норм формувати комунікаційну стратегію з колегами, соціальними партнерами, учнями й вихованцями та їхніми батьками;

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студент оволодіває такими компетентностями:

I. Загальнопредметні:

ЗК 1. Здатність діяти етично, соціально відповідально та свідомо.

ЗК 3. Здатність до пошуку інформації, її аналізу та критичного оцінювання.

ЗК 4. Здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях.

ЗК 6. Здатність до самовдосконалення та саморозвитку.

ЗК 9. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації на основі креативності.

ЗК 10. Здатність розуміти стратегію сталого розвитку людства.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин/3кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. *Філософія, її людські виміри і смисл.* Філософія, світогляд культура. Історичні типи світогляду: міф, релігія, науковий світогляд. Предмет філософії. Проблема начала філософії. Природа та типи філософських проблем. Головні напрями у філософії. Проблема метода у філософії. Діалектика та метафізика.. Функції філософії..

Тема 2. *Філософія Стародавнього світу.* Філософія Стародавнього Сходу та її своєрідність. Своєрідність філософії стародавньої Греції. Аристотель як систематизатор античної філософії.

Тема 3. *Філософія Середньовіччя та Відродження.* Християнська апологетика та патристика. Аврелій Августин та його вчення. Схоластика. Суперечка про природу понять: реалізм і номіналізм. Вчення Фоми Аквінського про єдність душі і тіла, про двоїстість істини, про співвідношення релігії, філософії і науки. Філософія Відродження. Філософія гуманізму. Антропоцентризм як реакція на середньовічний геоцентризм. Натурфілософія Відродження. Пантеїзм. Геліоцентризм і вчення про нескінченність Всесвіту. Соціальна філософія Відродження. Реформація, її ідеї.

Тема 4. *Філософія Нового часу.* Наукова революція ХУІІ ст. Головні риси філософії Нового часу. Проблема методу пізнання у філософії. Емпірична і раціоналістична методологія. Теорія пізнання та емпіризм. Сенсуалістична теорія пізнання. Гносеологічний скептицизм. Раціоналістична теорія пізнання. Створення механістичної матеріалістичної картини світу. Поняття субстанції і модусів у філософії Спінози. Дуалізм Р.Декарта. Монадологія Г.Лейбніца. Вчення Т.Гоббса про державу. Соціально-політичні погляди Ф.Бекона, Дж.Локка, Б.Спінози. Проблема людини у філософії Просвітництва. Французький матеріалізм.

Тема 5. *Філософія у ХІХ-ХХ ст..* Місце німецької класичної філософії в історії новоєвропейської філософії. Філософські погляди І.Канта докритичного та критичного періодів. Філософія Г.Гегеля: вчення про Абсолютну ідею та діалектичний метод дослідження. Наука логіки. Філософія природи. Філософія духу. Філософія історії. Антропологічний матеріалізм Л.Фейербаха. Плюралізм течій сучасної філософії. Некласична філософія кінця ХІХ – початку ХХ ст.. Ірраціоналістично-містична тенденція. Позитивістська тенденція. Загальні особливості філософії ХХ та початку ХХІ ст. Раціоналістична тенденція. Провідні філософські джерела та філософські ідеї часів Київської Русі. Становлення філософії українського духу в Києво-Могилянській академії. Життя та філософська діяльність Г.Сковороди. Український романтизм (М.Гоголь, М.Костомаров, П.Куліш та ін.) Філософські ідеї Т.Шевченка. Університетська філософія в Україні ХІХ ст..(С.Гогоцький, П.Юркевич та ін.) Соціально-філософські погляди

Л.Українки, М. Драгоманова, І.Франка. Філософія періоду відродження українського духовного життя (В.Винниченко, М. Грушевський та ін.) Філософія України в радянський період. Розробка філософських проблем в сучасній Україні.

Тема 6. *Філософське розуміння світу.* Світоглядне значення проблеми буття. Проблема буття в історико-філософському окресленні. Категоріальні визначення буття. Основні форми буття. Буття людини як фундаментальна проблема філософії. Матеріальний світ та поняття матерії. Розвиток уявлень про матерію в історії філософії і природознавстві. Структурність та системність матерії. Поняття руху. Проблема руху в історії філософії та природознавстві.. Розвиток уявлень про простір та час в історії філософії та природознавстві. Субстанційна і реляційна концепція простору і часу. Концепції простору та часу у сучасній науці. Проблема єдності світу. Проблема свідомості у філософії. Аналіз основних філософських концепцій свідомості. Проблема генезису свідомості. Філософія та сучасна наука про передумови виникнення свідомості..

Тема 7. *Діалектика та її альтернативи.* Основні закони діалектики. Діалектика як вчення про всезагальний зв'язок і розвиток матеріального та духовного світу. Історичні форми діалектики: стихійна діалектика античності, діалектика німецької класичної філософії, матеріалістична діалектика, „негативна діалектика”. Альтернативи діалектики. Метафізика. Метафізична і діалектична концепції розвитку. Софістика та еkleктика – альтернативи діалектики як логіки. Догматизм і релятивізм – альтернативи діалектики як теорії пізнання. Основні принципи діалектики.

Основні закони діалектики: взаємного переходу кількісних змін у якісні, єдності та боротьби протилежностей, заперечення заперечення. Категорії діалектики: одиничне, загальне та особливе; зміст і форма; сутність та явище; причина та наслідок; необхідність і випадковість; можливість і дійсність. Методологічна роль категорій діалектики у вивченні розвитку природи, суспільства та мислення.

Тема 8. *Пізнавальний процес: сутність та структура.* Специфіка філософського підходу до пізнання. Гносеологія та її місце у структурі філософського знання. Проблема пізнаваності світу: аналіз основних підходів у різних філософських напрямках. Суб'єкт та об'єкт пізнання. Основні принципи теорії пізнання. Особливості пізнання природного, соціокультурного і духовного світу людини. Поняття, структура і форми практики. Функції практики у пізнанні. Структура пізнавального процесу. Чуттєвий та раціональний ступіні пізнання. Діалектика процесу пізнання, Форми раціонального пізнання: відчуття, сприйняття, уявлення. Форми раціонального пізнання: поняття, судження, умовивід. Дилема емпіризму та раціоналізму.

Пізнання і творчість. Інтуїція та її роль у пізнанні. Проблема істини в філософії. Класична концепція істини та її альтернативи.

Тема 9. Проблема методу в філософії. Наукове пізнання та його специфічні ознаки: особливості об'єкта, цілей, засобів, методів і результатів наукового пізнання. Тенденція розвитку загальної методології. Методологія як стиль мислення. Емпіричний та теоретичний рівні наукового пізнання. Методи емпіричного дослідження. Специфіка і методи теоретичного пізнання. Загальнонаукові методи. Основні форми наукового пізнання: факт, проблема, гіпотеза, теорія. Структура і функції наукової теорії. Проблема наукової раціональності і форми поза наукового знання.

Типологія філософських проблем науки. Генезис науки. Тенденції розвитку науки. Наука як соціокультурний феномен. Філософія і наука: історичні форми взаємозв'язку. Статус і функції науки у сучасному суспільстві. Етика науки і проблема соціальної відповідальності вченого. Структура і динаміка науки. Наукові традиції і революції в науці. Особливості класичної, некласичної і постнекласичної науки. Проблема специфіки природознавчого і гуманітарного знання.

Тема 10. Філософський аналіз суспільства та історії. Поняття соціального в філософії. Специфіка предмета соціальної філософії. Поняття суспільства. Соціум як історичний процес. Суспільство як система: основні сфери суспільного життя та їх взаємозв'язок. Політична сфера суспільства. Природа і суспільство. Сучасне природознавство про історичні етапи розвитку природи.

Історичні форми взаємодії суспільства і природи. Особливості сучасної екологічної проблеми. Соціально-екологічні наслідки глобалізації. Екологічна ситуація в Україні. Поняття природи.. Народонаселення як передумова та суб'єкт історичного процесу. Історичні типи відтворення населення.

. Специфіка філософського аналізу феномена людини. Предмет і основні проблеми філософської антропології. Образи людини в історії філософії. Сцієнтистська, екзистенціальна і соціально-критична стратегії тлумачення буття людини у світі. Людина як єдність біологічного і соціального. Проблема походження людини. Людина як космопланетарний феномен. Антропокосмічна тема в історії філософії і культури. Коеволюція людини і природи. Людина та її середовище життя.

Соціальні та екзистенціальні аспекти буття людини. Співвідношення понять „людина”, „індивід”, „особа”, „особистість”. Етапи становлення соціальної сутності людини. Особистість та суспільство.

Духовна культура. Рівні суспільної свідомості: буденна і теоретична свідомість, ідеологія та суспільна психологія. Суспільна та індивідуальна свідомість. Основні форми суспільної свідомості.

Феномен культури та основні напрями його філософського аналізу: аксіологічний, діяльнісний, комунікативний підходи. Матеріальна і духовна культура суспільства. Суперечності у розвитку культури. Загальнолюдське і класове, інтернаціональне і національне у культурі. Проблема українського

національного відродження і культура. Проблема єдності і різноманіття культурно-історичного процесу.

Глобальна екологічна криза: сутність та форми проявлення. Проблема нового екобуття людства.. Гармонізація відносин між людиною та природою.

Поняття соціального передбачення і прогнозування майбутнього. Концепції майбутнього людства. Сутність, основні види і методи соціального прогнозування.

3. Рекомендована література

Базова

1. Бойченко І.В., Бойченко М.І. Філософія. Навч. посібник. - К., 2006.
2. Черній А.М., Тимошенко З.І. Філософія. К., "2001.
3. Філософія. Навч. посібник. / Губерський Л.В. – К., 2004..
4. Миголатьев А.А. Философия. Её предмет и метод. // Социально-гуманитарные знания, - 2006, №6.
5. Аристотель. Метафизика // Соч.: В 4-х т. – М., 1976. т.1.
6. Ильенков Э.В. Философия и культура. М., 1991.
7. Кукушкина Е., Логунова Л. Мировоззрение, познание, практика. М., 1988.
8. Світогляд і духовна культура. К., 1993.
9. Богомоллов А.С. Антична філософія., К., 1985.
10. Рассел Б. Історія західної філософії., К., 1999.
11. Чанышев А.П. Курс лекций по древней философии. М., 2001.
12. Асмус В.Ф. Античная философия., М., 2004.
13. Платон. Апология Сократа // Соч. В 4 т. Т. 1. М., 1966.
14. Аристотель. О душе // Соч. В 4 т. М., 1983. Т. 1.
15. Водолазов Г.Г. Наш современник Сократ. // Общественные науки и современность, 2005. № 5.
16. Соколов В.В. Европейская философия XV – XVIII веков. М., 2003..
17. Гулыга А.В. Немецкая классическая философия., М., 1986.
18. Мотрошилова Н.В. Возникновение и развитие философских идей., М., 1991.
19. Майданский А.Д. Дух и душа: Декарт и Спиноза // Человек, 2006, № 1.
20. Соколов В.В. Средневековая философия. М. 1989.
21. Майоров И.И. Формирование средневековой философии. М., 1979.
22. Горфункель А.Х. Философия эпохи Возрождения. М., 1980.
23. Августин Аврелий. Исповедь., М., 1972.
24. Боргаш Ю. Фома Аквинский. М., 1975.
25. Фромм Э. Психоанализ и этика. М., 1992.
26. Шопенгауэр А. Свобода воли и нравственность. М., 1992.
27. Ясперс К. Смысл и назначение истории. М., 1991.
28. Горський В.С. Історія української філософії. К., 2004..

- 29.Замолеев С.М., Зац В.А. Философские идеи в культуре Киевской Руси. К., 1987.
- 30.Мацько І.З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія. К., 1990.
- 31.Філософія Відродження на Україні. К., 1990.
- 32.Арефьева В.С. Общество. Познание. Практика. М., 1988.
- 33.Вильчинский В.Д. Познание и практика в структуре деятельности. 1988.
- 34.Кукушкина Е.И., Логунова Л.Б. Мироззрение. Познание. Практика. М., 1989.
- 35.Ярошевский Г.М. Размышление о практике. М., 1976.
- 36.Ильин В.В., Юлдашев Л.Г.Современная научная философия: негеоцентричный материализм.-М., 2003.
- 37.Владимиров Ю.С.Метафизика. -М.,2002.
- 38.Уитроу Дж.Естественная философия времени.-М.,2002.
- 39.Авдеев Р.Ф. Философия информационной цивилизации. М., 1994.
- 40.Дельгадо Х. Мозг и сознание. М., 1991.
- 41.Бабанин А.Ф. Введение в общую теорию мироздания. Понятийний апарат и физические основі мироздания.-М., 2002.
- 42.Рубинштейн С.А. Бытие и сознание .Человек и мир. – М., 2003.
- 43.Законы и принципы материалистической диалектики. К., 1980.
- 44.Стеценко Н.И. Диалектика и идеология // Философские науки, 1991, № 1.
- 45.Кедров Б.М. Беседы о диалектике. М., 1985.
- 46.Соколов В.В. Средневековая философия. М. 1989.
47. Бычко И.В. Познание и свобода. М., 1968.
- 48.Лекторский В.А. Субъект и объект познания. М., 1980.

Допоміжна

- 1.Кун Т. Структура научных революций. М., 2005.
- 2.Кочергин А.Н. Методы и формы научного познания. М., 1999.
- 3.Крымский С.Б. Научное знание и принципы его трансформации.
- 4.Верков В.Ф.Философия методологія науки.- М.,2004.
- 5.Канке в.А.Основніе философские направления и концепции науки.М.2004.
- 6.Добров Г.М. Социально-культурные функции естественных наук. К., 1987.
- 7.Ильин В.В., Качергин А.Г. Природа науки. М., 1986.
- 8.Андрущенко В.П. Михальченко І. Сучасна суспільна свідомість. К., 1986.
- 9.Несторенко В.Г. Вступ до філософії. Онтологія людини. К., 1985.
- 10.Вычко В. Познание и свобода. М., 1988.
- 11.Общественное сознание и его формы. М., 1986.
- 12.Андрущенко В.П., Михальченко М.С. Сучасна соціальна філософія. К., 1996.
- 13.Гиналова Л.И. Социальный детерминизм. М., 1986.
- 14.Бойченко В.І. Філософія історії. К., 2000.
- 15.Яковец Ю.В. История цивилизации. К., 1997.

- 16.Бойченко І.В., Бойченко М.І. Філософія історії: предмет, напрямки, детерміністські та ігрові концепції. К., 1995.
- 17.Вико Дж. Основа науки об общей природе наций. М. – К. 1994.
- 18.Волков Г. Три лика культуры. М., 1985.
- 19.Дробницкий О.Г. Мир оживших предков. М., 1967.
- 20.Ионин С.Г. Социология культуры. М., 1996.
- 21.Ерасов С.В. Социальная культурология. М., 1995.
- 22.Малахов А.А. Социальные ценности и нормы. К., 1976.
- 23.Давыдович В.Е. Теория идеала. Ростов-на-Дону. 1983.
- 24.Философия и ценностные формы сознания. М., 1978.
- 25.Ильин В.в.Аксиология.-М..2005.
- 26.Кон С.В. Познай себя. М., 1984.
- 27.Фромм Э. Человек для себя. М. 1998.
- 28.Франкл В. Человек в поисках смысла. М., 1993.
- 29.Максимов С.І. Особистість і суспільство. Харків. 1993.
- 30.Пролеєв С.В. Духовність і буття людини. К., 1992.
- 31.Базалук О.А.Сущность человеческой жизни.-К..2002.
- 32.Научное предвидение общественных процессов. К., 1990.
- 33.Перцик Е.Н. Среда человека: предвидимое будущее. М., 1991.
- 34.Яковец Ю.В. История цивилизации. М., 1991.
- 35.Вернадский В.О. Научная мысль как планетарное явление. М., 1988.
- 36.Глобальні проблеми і загальнолюдські цінності. М. 1990.
- 37.Кузменко В.Л., Романчик О.К. На порозі цивілізацій (роздуми про майбутнє). Львів, 1991.

Інформаційні ресурси

1. <http://filosof.historic.ru> – Цифрова бібліотека з філософії.
2. http://platona.net/load/knigi_po_filosofii/Page-199 - Книги по філософії.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання: іспит.

5. Засоби діагностики успішності навчання:

– заліки; тести; реферати, есе; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; презентації та виступи на наукових заходах; перелік питань для контролю та самоперевірки завдань самостійної роботи; Загальна підсумкова оцінка формується за результатами поточного контролю, контролю за самостійною роботою студентів та підсумкового контролю.